

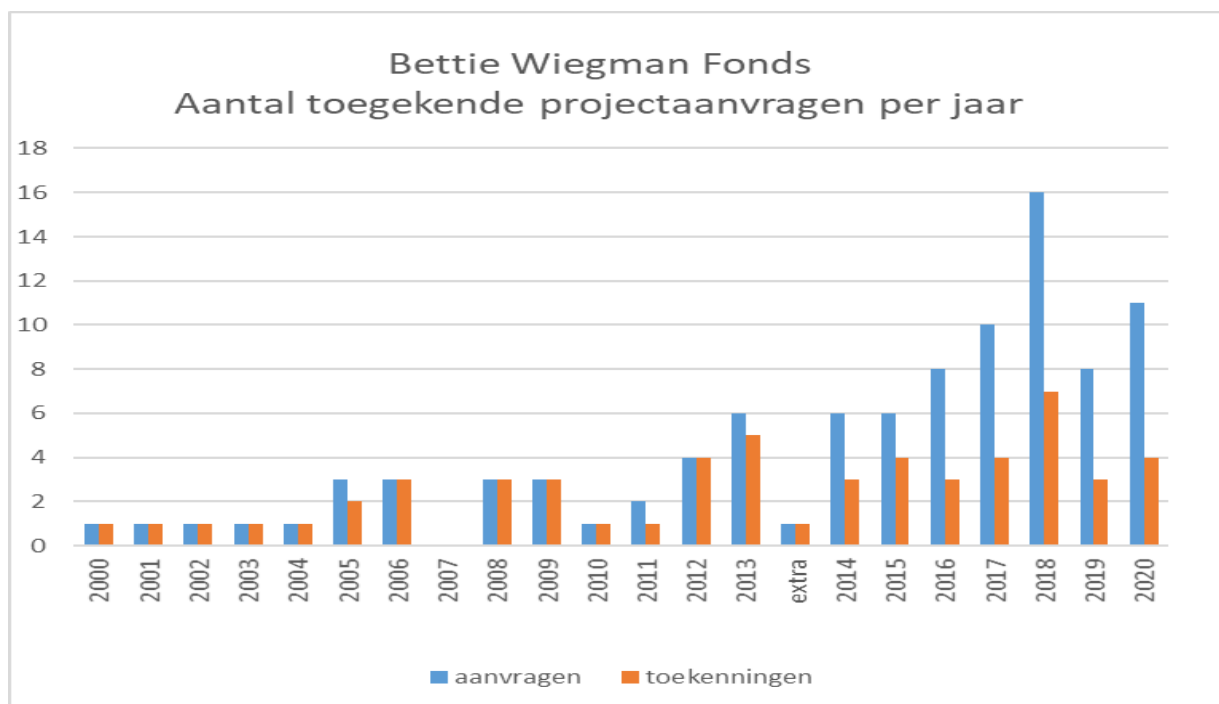
20 Jaar Stichting Bettie Wiegmanfonds

Nederland staat bol van de gepassioneerde natuurliefhebbers, onderzoekers en vogelwerkgroepen met innovatieve ideeën. Deze zijn van groot belang voor de bescherming van vogels in ons land. De Stichting Bettie Wiegmanfonds ondersteunt projecten op het gebied van vogelonderzoek, vogelbescherming en educatie in de drie noordelijke provincies van ons land en in het Waddengebied. Vrijwilligers en professionals kunnen een bijdrage van maximaal € 10.000 aanvragen. Hierbij krijgt u een beknopt overzicht van de diversiteit aan projecten die de Stichting Bettie Wiegmanfonds de afgelopen 20 jaar zoal heeft ondersteund.

Bettie Wiegmanfonds in cijfers

Steeds meer aanvragen

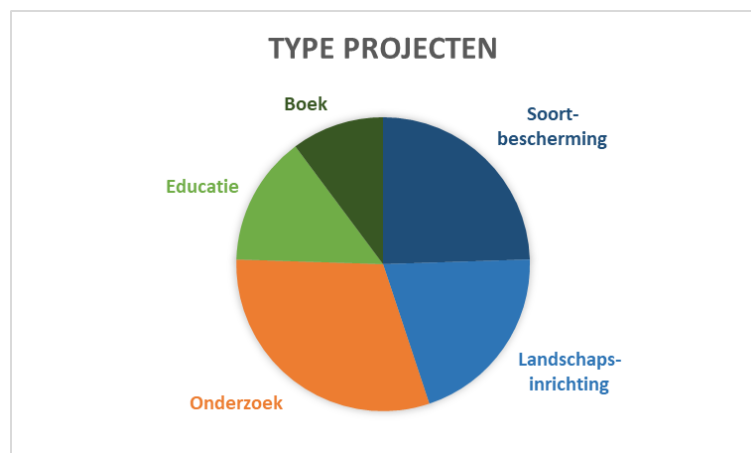
In de periode 2000-2020 ontving de Stichting Bettie Wiegmanfonds 94 projectaanvragen. Hiervan zijn 56 projectenaanvragen gehonoreerd, voor een totaalbedrag van € 344.194

Aanvankelijk was het aantal projectaanvragen laag, maar vanaf 2012 is een flinke groei in het aantal aanvragen te zien. Over de afgelopen 20 jaar werden gemiddeld 4,3 aanvragen per jaar ingediend waarvan er 2,7 werden gehonoreerd. Over de afgelopen 10 jaar is het gemiddeld aantal aanvragen 7,6 per jaar waarvan gemiddeld 4,0 per jaar zijn gehonoreerd. In 2007 waren geen projectaanvragen en in 2013 deed het fonds éénmalig een extra donatie voor de aanleg van een vogelobservatiepunt in de Holwerder westpolder.

Veelzijdigheid

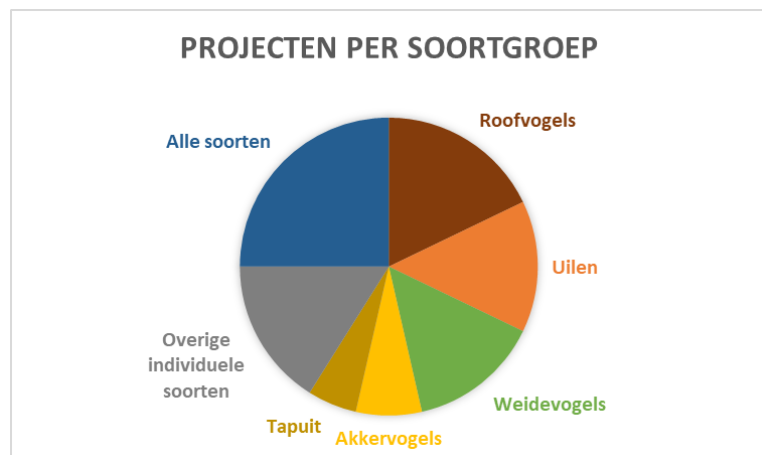
De gehonoreerde projecten zijn zeer divers van aard. Het diagram toont de verschillende soorten projectaanvragen. Bijna de helft van de projecten is gericht op de **bescherming** van vogels. Daarbij gaat het om bescherming die gericht is op één specifieke soort (bv een broedeiland voor visdiefjes) of om inrichtingsmaatregelen in het landschap die algemeen ten goede komen aan veel vogelsoorten (zoals inzaaien van een akkerrand met kruiden). Bij ongeveer een derde van de projecten wordt **onderzoek** gedaan aan vogels. Dit varieert van inventarisaties van een weidegebied tot onderzoek naar het broedsucces van de tapuit. Projecten over **voorlichting en educatie** vormen ongeveer een kwart van alle projecten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om tentoonstellingen, informatieborden en boeken.

Voor vogels

Het Bettie Wiegmanfonds heeft een voorkeur voor projecten die betrekking hebben op roofvogels, uilen en boerenlandvogels. Deze vormen dan ook ruim de helft van alle gesteunde projecten, zoals te zien is in het diagram.

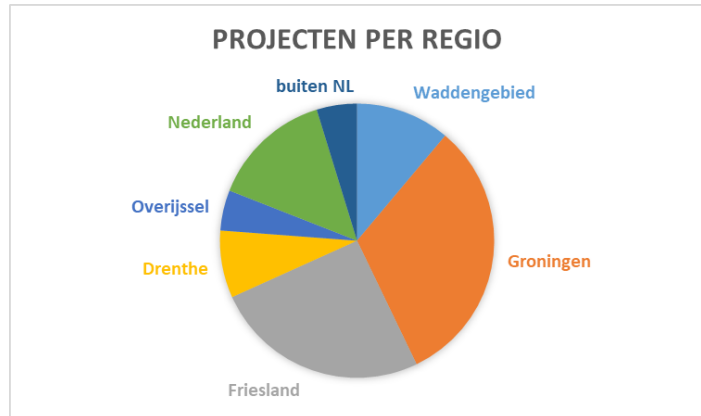
Daarnaast steunt het fonds ook onderzoek naar of bescherming van overige individuele soorten, zoals het jaar van de wilde eend of onderzoek aan de grauwe klauwier in het Bargerveen. Bij een kwart van de toegekende projecten gaat het om 'alle soorten'. Bijvoorbeeld om broedinventarisaties van gebieden in de regio of een boek zoals een lokale avifauna.

In de hele regio en daarbuiten

Het diagram toont de spreiding van de projecten over ons land. De Stichting Bettie Wiegmanfonds steunt vooral projecten in het Waddengebied en de drie noordelijke provincies (Groningen, Friesland en Drenthe). Driekwart van de gesteunde projecten vindt plaats binnen die regio. Het fonds heeft tal van onderzoekers en beschermers blij kunnen maken met een bijdrage, en een groot publiek bereikt via de publiciteit die deze mensen genereerden rondom hun project.

In enkele gevallen zijn ook projecten gesteund buiten de regio. Het gaat dan vaak om landelijke of zelfs internationale projecten rond een vogelsoort waarvoor de regio een belangrijk leefgebied is, zoals Het Jaar van de Kievit of zenderonderzoek aan de ruigpootbuiszard.

Voorbeelden van ondersteunde projecten

Een greep uit de 56 projecten die de afgelopen 20 jaar zijn ondersteund door het fonds.

Internationaal onderzoek: ruigpootbuiszard

Door: Kenniscentrum Akkervogels

Door het Kenniscentrum Akkervogels zijn, in de winters van 2017/18, 2018/19 en 2019/20 zes ruigpootbuiszards gevangen en uitgerust met gps-gsm-zenders om hun bewegingen te kunnen volgen.

De gps-gegevens hebben belangrijke inzichten geleverd in ruimte- en habitatgebruik van ruigpootbuiszards in het agrarisch landschap. Hun home-range-grootte bleek te variëren van 140 tot 4.400 ha. De vogels brachten het grootste deel van hun tijd door op een klein deel van de landbouwpercelen in het studiegebied. Ze hadden hierbij een voorkeur voor muizenrijk habitat zoals braak, luzerne en grasland, terwijl ze de meest voorkomende gewassen zoals wintertarwe grotendeels vermeden. Daarnaast documenteerden de gps-zenders spectaculaire bewegingen van de ruigpootbuiszards tijdens de trek. Op het kaartje zijn de voorjaarstrekroutes te zien van vier gezenderde ruigpootbuiszards vanuit hun overwinteringsgebied in Groningen naar de broedgebieden in het noorden van Lapland.

Boek: Vogels in Groningen

Door: *Egbert Boekema*

Het boek *Vogels in Groningen* geeft een beknopt maar volledig overzicht van – zoals de titel al suggereert – alle vogels die voorkomen in de provincie Groningen. Deze uitgave staat niet op zichzelf maar is onderdeel van een inmiddels historische reeks. Het eerste boek over dit onderwerp verscheen in 1983. Een tweede boek verscheen in 1992, de Vogelatlas van Groningen. In 2005 ontstond het idee om een compleet overzicht te maken van het voorkomen van alle vogels in ruimte en tijd in de provincie Groningen. Dit nieuwe imposante werk, dat mede gefinancierd is door Stichting Bettie Wiegmanfonds, verscheen in 2016.

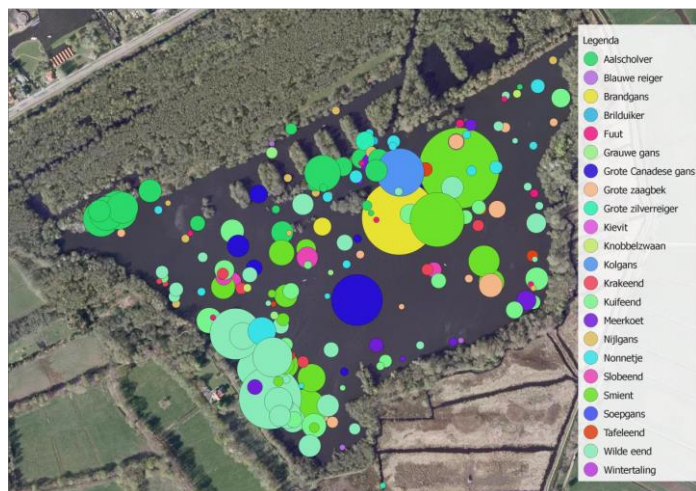
Inventarisatie: broedvogels en overwinterende watervogels in het Friese Veen

Door: *Natuurmonumenten & IVN Groningen/Haren*

Het Friese Veen net ten zuiden van de stad Groningen in de Provincie Drenthe is een natuurgebied van Natuurmonumenten. Het is een belangrijk leefgebied voor water- en moerasvogels en voor soorten van het moerasbos. In 2013 voerde de terreinbeheerder, Natuurmonumenten, samen met de vogelwerkgroep van IVN Groningen/Haren een broedvogelonderzoek uit. Leden van het IVN deden al vanaf het najaar 2012 een tweewekelijkse telling naar overwinterende watervogels in het Friese Veen. Door deze wintertelling en het broedvogelonderzoek te combineren werd een breder beeld verkregen. Beschermingsmaatregelen kunnen hierdoor beter worden afgestemd op broedvogels, standvogels of overwinteraars.

Tijdens de onderzoeksperiode konden leden van het IVN onder begeleiding van ervaren tellers ecologische kennis opdoen van schaarse tot zeldzame broedvogels en zich verder verdiepen in het methodisch onderzoeken van vogels. Voor andere belangstellenden werd een excursie verzorgd.

Het onderzoek vormde tevens een mooie aanleiding om te kijken naar wat er de afgelopen jaren is verzameld aan broedvogelgegevens en hoe en door wie deze onderzoeken tot stand zijn gekomen. De oudste telgegevens stammen uit 1948! Dit historisch overzicht biedt handvatten voor toekomstig onderzoek naar broedvogels en overwinterende watervogels. Toekomstige beschermingsmaatregelen kunnen vanaf nu in een historische context geplaatst worden.

Lokale bescherming: kerkuil, veilig foerageren langs de snelweg.

Door: Stichting Kerkuilen Werkgroep Nederland i.s.m. Rijkswaterstaat.

Het verkeer heeft een grote invloed op de populatiegrootte van een flink aantal diersoorten. Een aantal soorten is bijzonder kwetsbaar. Uilen zijn bijvoorbeeld veel voorkomende slachtoffers. Bij de kerkuil kan de verkeerssterfte oplopen tot ongeveer 15% van de jongenaanwas. De oorzaak van ligt in de hoge dichtheid aan muizen (vooral veldmuizen) in de brede extensief beheerde berm van wegen en de manier van jagen van de kerkuil. Die maakt veelvuldig gebruik van hectometerpaaltjes langs de kant van de weg als uitkijkpost of rustplaats. De paaltjes staan zo dicht bij de weg dat de uilen bij het opvliegen het risico lopen te worden aangereden. Tussen 1994 en 2009 werden maar liefst 996 meldingen verzameld van kerkuilen die als jong waren geringd in Fryslân en in dezelfde provincie terug werden gemeld als verkeersslachtoffer.

Om het aantal verkeersslachtoffers op de knelpunten terug te dringen is een 'kerkuil-onvriendelijk' hectometerpaaltje ontwikkeld. De modificatie bestaat uit het aanbrengen van een zeer soepel lopende 'rol' waardoor de vogels niet meer op het hectometerpaaltje kunnen zitten. Als alternatieve zitplaats wordt op ongeveer vijf meter van de rijbaan een houten T-constructie van drie meter hoogte geplaatst. Zo blijft de muizenrijke wegberm beschikbaar als jachtgebied voor kerkuilen (en andere uilen en roofvogels) maar heeft de kerkuil minder last van zuigende werking van het langsrazende verkeer.

Rijkswaterstaat (RWS) heeft medewerking verleend aan een praktijkproef langs het traject Drachten-Heerenveen (A7). Op dit traject vielen grote aantallen kerkuilenslachtoffers. In november 2014 werden over een traject van drie kilometer aan beide zijden van de weg 60 paaltjes voorzien van een 'rol'. De maatregel was zéér effectief. In het proefgebied bij Beetsterzwaag werd nog slechts één dode kerkuil gevonden en wel op de plek waar de aanpassing op het paaltje defect was.

Dit project heeft navolging gekregen langs verschillende andere wegen in Fryslân en inmiddels ook in andere provincies.

Onderzoek: Populatie dynamiek van Kwartels in de Drentse Veenkoloniën

Door: Sovon i.s.m. ANV Boeren met uitzicht

De Gronings-Drentse Veenkoloniën vormen in het broedseizoen een bolwerk in de Nederlandse verspreiding van de kwartel. Deze soort overwintert in Afrika en is in ons land een opportunistische broedvogel die jaarlijks voldoende jongen moet grootbrengen om de hoge sterfte onder de volwassen vogels te compenseren. Het verloop van de aantallen broedende kwartels vertoont van jaar op jaar grote schommelingen. Deze worden veroorzaakt door veranderingen in het teeltplan van akkergewassen in het broedgebied, maar komen ook voort uit omstandigheden elders.

Een knelpunt bij de tellingen van kwartels is hun grote mobiliteit. Met de tot dan toe gangbare methoden was het aantalsverloop van kwartels niet goed te volgen, waardoor ook biotoopverbeterende maatregelen, zoals die bijvoorbeeld door agrarische natuurverenigingen worden uitgevoerd, slecht op waarde kunnen worden geschat.

In het broedseizoen van 2009 een proefproject uitgevoerd waarbij tellingen van roepende mannetjes werden gecombineerd met gelijktijdig uitgevoerde ringvangsten. Ervaringen in Spanje lieten eerder zien dat deze wijze van monitoring veel effectiever is en een veel betrouwbaardere maat geeft van het aantal broedvogels ter plaatse. Het veldwerk voor dit project werd geheel op vrijwillige basis uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Agrarische Natuurvereniging, die toestemming verleende om het werk op haar percelen uit te voeren.

Het veldwerk startte in juni. Maximaal werden 20 roepende mannetjes waargenomen. De meeste vangsten werden gedaan op 16 juli (6) en 28 juli (7). Opmerkelijk genoeg werd slechts twee keer een eerder geringde

vogel terug gevangen. Dit wijst inderdaad op een hoge mate van doorstroming van de mannetjes. Het onderzoek geeft een beter beeld van het voorkomen van de kwartel als broedvogels in de Veenkoloniën.

Landschapsbeheer en educatie: vogelakkers

Door: Werkgroep grauwe kiekendief

Een vogelakker is een beheermaatregel om foerageergebied voor kiekendieven te creëren. In het kader van het beschermingsplan voor blauwe kiekendief en velduil zijn met de steun van het Bettie Wiegmanfonds vogelakkers aangelegd, onder meer in Oost-Groningen en op Texel.

Om de kennis en ervaringen rond de aanleg en het beheer van deze vogelakkers te delen werd ook een veldwerkdag georganiseerd. Want goed voorbeeld doet goed volgen. De dag bestond uit een presentatie gevolgd door een excursie. Daarna telden kleine groepen simultaan op verschillende vogelakkers de aanwezige vogels en andere dieren. Iedere 14 dagen worden deze vogelakkers geïnventariseerd. Dit gebeurt zoveel mogelijk tegelijkertijd om steeds van één dag een momentopname te hebben onder gelijke omstandigheden.

Landschap: realisatie waterriet Grutte krite

Door: it Fryske Gea

Nationaal Park De Alde Feanen is één van de pronkjuwelen van natuurbeschermingsorganisatie It Fryske Gea en één van de grootste moerasgebieden in West-Europa. Dit unieke natuurgebied is een laagveengebied van 2.280 ha en bestaat uit een zeer afwisselend landschap met onder andere meren, rietlanden en moerasbossen. De variatie in het landschap zorgt voor een grote rijkdom aan planten en dieren. Er zijn meer dan honderd soorten broedvogels, waaronder het baardmannetje, de blauwborst en de bruine kiekendief.

Waterriet was echter nagenoeg verdwenen uit het gebied. Waterriet dient als broed- en foerageergebied voor diverse vogels op de Rode Lijst zoals roerdomp, rietzanger en baardmannetje. Om de ontwikkeling van waterriet een impuls te geven is een gedeelte van ongeveer 2.500 m² achter de vooroever ondieper gemaakt (vanaf ca. -2,80 NAP naar -0,70 NAP.). Om de aangroei van rietgroei te versnellen werden bovendien zgn. 'rietworsten' aangeplant, waaruit het nieuwe riet heeft kunnen uitgroeien.